

Kiinalaista maailmanpolitiikan teoriaa rakentamassa

MATTI PURANEN

Kiinan nousu on yksi aikamme merkittävimmistä maailmanpoliittisista ilmiöistä ja sen vaikutukset tuntuvat vahvoina maailman jokaisessa kolkassa. Pelkästään maailmantalouden näkökulmasta Kiinan pian 40 vuotta katkeamatta jatkunut nopea talouskasvu vavisuttaa länsikeskeisen järjestyksen perusteita, mutta politiikantutkijoita askarruttaa erityisesti se, miten Kiinan vahvistuva taloudellinen asema muuntuu poliittiseksi vaikutusvallaksi maailmassa. Minkälaista kansainvälistä järjestelmää Kiina pyrkii rakentamaan ja miten se muovaa vallitsevia instituutioita ja regiimejä paremmin omia intressejään ja ihanteitaan vastaaviksi?

Kiinan ulkopoliittista linjaa tai suurstrategiaa tarkastellaan usein analysoimalla virallisen hallinnon näkemyksiä, esimerkiksi korkea-arvoisten valtiomiesten puheita sekä valtiollisia asiakirjoja. Kiinalaisen tutkijayhteisön näkemykset ovat sen sijaan saaneet osakseen selvästi vähemmän huomiota. Tämä katsaus tarkastelee Kiinassa käytävää akateemista maailmanpoliittista keskustelua ja erityisesti kiinalaisten tutkijoiden pyrkimyksiä haastaa länsimaista maailmantulkintaa luomalla uudenlainen ”kiinalaistyyppinen” maailmanpolitiikan teoria¹, jonka avulla analysoida maailmaa, mutta myös ohjata sitä kohti parempaa tulevaisuutta. Katsaus perehtyy lähemmin kahden Kiinan tunnetuimpiin lukeutuvan maailmanpolitiikan tutkijan, Yan Xuetongin ja Zhao Tingyangin ajatuksiin.

Taantuva länsi, nouseva itä

Vierailu pekingiläisen kirjakaupan politiikkaa käsittelevälle osastolle valaisee hyvin Kiinassa vallitsevaa

poliittista maailmankuvaa: Yhdysvaltojen ja lännen muodostama ”hegemonia” on taantumassa ja maailma on siirtymässä peruuttamattomasti moninaoiseen, kansainvälisten suhteiden demokratisoimisen aikakauteen. Useassa puheenvuorossa esitetään myös aiempaa rohkeammin Kiina maailman tulevana keskuksena ja johtovaltiona. Esimerkiksi Cheng Yawenin ja Wang Yiweinin laajaa keskustelua herättänyt teos, *Tianming*, näkee Kiinan väistämättömänä ja historiallisena kohtalona palata takaisin johtavaan asemaan. Chengin ja Wangin mukaan lännen hegemoninen valta-asema on historian laajaa kaarta vasten tarkasteltuna varsin lyhyt, vain noin 200 vuotta kestänyt poikkeama, kun taas Kiina on ollut vuosituhansia alueensa selkeä johtovaltio. Maailma on nyt Kiinan nousun myötä vain palaamassa takaisin normaalitilaansa. (Cheng ja Wang, 2015)

Lännen alennustila ja Kiinan nousu tarkoittaa joidenkin argumenttien mukaan, että Kiinan on haastettava lännen hegemoniaa politiikan ja talouden alueiden lisäksi myös käsitteiden ja ideologioiden tasolla. Esimerkiksi Fudanin yliopiston professori Zhang Weiwei on kritisoinut lännen ”universaaleja arvoja” ja lännen ”diskursiivista hegemoniaa” (话语霸权 *huayu baquan*) varsin postmodernista näkökulmasta: olennaista ei ole se *mitä* puhutaan vaan *kuka* puhuu. Länsimaiden tavoissa määritellä vallitsevat arvot (kuten demokratia, ihmisoikeudet tai sananvapaus) ei siis ole mitään ”universaalia” sinänsä, vaan näiden käsitteiden tulkinta perustuu lännen ylivoimaiseen ”puhevaltaan” (话语权, *huayu quan*). Zhangin mukaan universaaliksi arvoksi voitaisiin kohottaa yhtä hyvin esimerkiksi Kiinan korostama köyhyyden poistaminen, ja niinpä hän asettaa Kiinan keskeisimmäksi tehtäväksi oman ”puhevaltaansa”

kehittämisen, jotta Kiina pääsee määrittelemään globaaleja kysymyksiä omista lähtökohdistaan. (Zhang 2012, 125–129)

Robert Coxin jo kliseeksi muodostuneen, mutta paikkansapitävän lausahduksen mukaan maailmanpolitiikan teoria ”on aina jollekulle ja jotain tarkoituspäätä varten”². Kiinalaistyyppinen maailmanpolitiikan teoriankin voi nähdä osana Zhangin kuuluttamaa lännen ideologista haastamista ja käsitteiden uudelleenmäärittelyä. Maailmanpolitiikan teoriaa laativan kiinalaisen tutkijayhteisön voi siten nähdä rakentavan kilpailevaa tulkintaa kansainvälisen järjestelmän toimintamekanismeista sekä myös mahdollisista ratkaisuista globaaleihin ongelmiin.

Toisaalta kiinalaiselle maailmanpolitiikan teorialle on myös pragmaattisempi tilaus, sillä muuttuvat globaalit valtopoliittiset asetelmat ja Kiinan vastuullisempi kansainvälinen asema vaativat tuekseen ohjailevaa ideologiaa ja teoreettista viitekehystä. Marxilainen, Mao Zedongin ajatuksiin pohjautuva ideologia tarjosi pitkään Kiinan ulkopoliittikan suuntaaviivat sekä maailmanpoliittisen teorian ja opin, mutta se ei enää vastaa Kiinan päämääriä tai maailman realiteetteja. Kiinan tunnetuimpiin maailmanpoliittisiin ajattelijoihin lukeutuvan Zhao Tingyangin mukaan kaikkeen materiaaliseen mahtiinsa nähden Kiina on edelleen ”tiedontuotannon pikkumaa”. Olakseen oikeasti ”vastuullinen suurvalta”, jollaisena Kiinan johto retoriikassaan itseään usein kuvaa, Kiinan on tuotava oma älyllinen kontribuutionsa ihmis-kunnalle ja globalisoituvaa maailmaa vaivaavien ongelmien ratkaisemiseen. (Zhao 2011, 1–7)

Kiina maailmanpolitiikan tutkimuksessa

Maailmanpolitiikan tutkimus ja erityisesti sen ”kansainvälisten suhteiden” (*International Relations*) alalaji on pitkälti länsimaiden ja korostetusti Yhdysvaltojen dominoima oppiala. Amitav Acharya ja Barry Buzan argumentoivat tunnetussa teoksessaan, *Non-Western International Theory*, länsimaisen maailmanpolitiikan teoriaperinteen ja tulkintatavan saavuttaneen ideologisesti ”hegemonisen” aseman osittain siksi, että länsimaat olivat ensimmäisinä kehittämässä ja laatimassa maailmanpolitiikan teoriaa ja saivat siten tuntuvasti etumatkaa. (Acharya ja Buzan 2009, 16–22)

Länsikeskeisyyden vuoksi maailmanpolitiikan teorian rakennusmateriaalina käytetty historiallinen

aineisto koostuu pääsääntöisesti länsimaiden historiasta, erityisesti Euroopan vuoden 1648 Westfalenin sopimuksen jälkeisten aikojen suurvaltojen ylä- ja alamäistä, mutta myös muista teoriaan sopivista ajanjaksoista, kuten antiikin Kreikan tai renessanssi-Italian kaupunkivaltioiden välisistä mittelöistä. Muiden kulttuurien, ja tämän katsauksen kannalta olennaisesti esimerkiksi Itä-Aasian ja Kiinan historiaa on vain harvoin sovellettu teorioiden raaka-aineena.

Kiinan ja Itä-Aasian historian jättäminen teorian ulkopuolelle ei ole kuitenkaan estänyt maailmanpolitiikan tutkimusta ja erityisesti kansainvälisten suhteiden realistista koulukuntaa tarkastelemassa Kiinaa omien teorioidensa valossa niin sanotusti ”ulkoapäin”. Esimerkiksi ”valtasiirtymäteorian” (*power transition theory*) mukaan Kiina on nykyisen kansainvälisen järjestelmän ”haastajavaltio” (*contending state*), joka nousee haastamaan Yhdysvaltain hegemonian samaan tapaan kuin Saksa, joka haastoi Ison-Britannian ensimmäisessä maailmansodassa. (Chan 2008) Realistit, kuten John J. Mearsheimer puolestaan pitävät Kiinaa tavallisena kansallisvaltiona, joka seuraa realismin lainalaisuuksien viitoittamaa traagista käsitteistä kohti suuren luokan konfliktia Yhdysvaltojen kanssa. (Mearsheimer 2014)

Kiinassa historiattomaan, yksinkertaistavaan ja länsikeskeiseen teoretisointiin on alettu suhtautua hyvin kriittisesti. Kiinan hallinto on ”rauhanomaisen kehityksen” retoriikkansa valossa jo pitkään pyrkinyt esittämään Kiinan rauhaa ja kaupallista win-win-yhteistyötä tavoittelevana suurvaltana, joka ei yritä nousta hegemoniseen asemaan, eikä siksi vajoa länsimaita riivanneeseen ”Thukydiden ansaan” – uuvuttavaan ja tuhoisaan voimapolitiittiseen kilpailuun. Sekä Kiinan hallinto että Kiinan maailmanpoliittinen tutkijayhteisö argumentoivat Kiinan kehittyneen täysin erilaisia historiallisia polkuja pitkin. Näissä ”uusorientalistisissa”, Kiinan historiallista erityislaatuisuutta korostavissa kuvauksissa väitetään, että toisin kuin sotien ja valtakamppailujen riivaamassa lännessä, Kiinassa vallitsi vuosituhansia harmoninen keisarikunta, joka ei koskaan pyrkinyt alistamaan ketään valtansa alle länsimaisten imperialistien tapaan.

Kiinan uniikkiutta korostavassa keskustelussa vedotaan usein myös Kiinan pitkään ja kehittyneeseen intellektuaaliseen ja kirjalliseen traditioon. Yhä useampi kiinalainen maailmanpolitiikan tutkija kysyy – sinänsä perustellusti – miksi Kiinan tulisi ammentaa maailmankuvansa ja teorian täysin erilaisesta

eurooppalaisesta kontekstista, tai kuten esimerkiksi Pekingin yliopiston professori Ye Zicheng, mikä tekee esimerkiksi Thukydideen *Peloponnesolaissodasta* automaattisesti relevantimman teoreettisen lähtökohdan maailmanpolitiikan tulkittamiselle kuin Kiinassa samoihin aikoihin syntyneet teokset *Guanzi* tai *Zuozhuan*? (Ye 2013)

Toisaalta maailmanpolitiikan teorian länsikeskittävyyttä on kritisoitu myös lännessä. Buzanin ja Acharyan teos *Non-Western International Theory* on osaltaan kutsu ei-länsimaisille tutkijoille ryhtyä rikastuttamaan maailmanpolitiikan teoriaa sen hyljeksimällä aineksella. Buzan on itse, yhdessä Richard Littlen kanssa, kehittänyt kokonaisvaltaista teoriaa, joka huomioisi kansallisvaltiojärjestelmien lisäksi myös muunlaisia ihmiskunnan historian eri vaiheissa vallinneita järjestelmiä, kuten erilaisia imperiumeja ja vasallisuhteita (*suzerain systems*). Argumenttinsa ja skaalansa puolesta monumentaalinen teos, *International Systems in World History*, on kuitenkin jäänyt valitettavan vähälle huomiolle. (Buzan ja Little 2000)

Victoria Tin-bor Hui ja David Kang ovat erikoistuneet Kiinan ja Itä-Aasian historian tutkimiseen ja analysointiin. Hui vertailee hyvin mielenkiintoisessa teoksessaan *War and State Formation in Ancient China and Early Modern Europe* esi-keisarillisen Kiinan läänitysvaltioiden ja uuden ajan Euroopan kansallisvaltioiden välistä dynamiikkaa. Hän pohtii, miksi nämä paljolti toisiaan muistuttavat lähtöasetelmat synnyttivät Kiinassa keskitetyn keisarikunnan, mutta Euroopassa vallitsevaksi järjestykseksi muodostui kansallisvaltioiden välinen voimatasapaino. (Hui 2012)

Kang on puolestaan tutkinut uudella ajalla Itä-Aasiassa vallinnutta ”tribuuttijärjestelmää”, jossa Kiina toimi aluetta vakauttavana keskuksena, jolle pienemmät valtiot maksoivat lahjuksia, eli tribuuttia. Kangin mukaan Kiina-keskeinen, hierarkkinen tribuuttijärjestelmä oli luonteeltaan hyvin erilainen kuin lännessä vallinnut, westfalialaiseen suvereniteettiin perustuva anarkkinen valtiojärjestelmä. (Kang 2010) Kaikkien yllä mainittujen tutkimusten johtopäätöksistä ja metodiikasta voidaan olla montaa mieltä, mutta on kiistämätöntä, että ne tuovat raikasta aineistoa ja argumentaatiota ”kansainväliseksi politiikaksi” luonnehdittuun, hyvin länsikeskiseen opinalaan.

Kiinalainen maailmanpolitiikan teoria ja ”perinteisen opin” nousu

Kiinalaistyyppistä maailmanpolitiikan teoriaa rakentavat tutkijat pyrkivät vastaamaan länsikeskittävyyden haasteeseen keskittymällä tutkimaan Kiinan ja Itä-Aasian historiaa, sekä Kiinan traditionaalista ajattelua. Innostus Kiinan ”perinteistä oppia” kohtaan ei koske kuitenkaan ainoastaan maailmanpolitiikan tutkimusta, vaan on laajempi, koko Kiinan yhteiskunnan kattava ilmiö. Sen on mahdollistanut ja osin käynnistänyt Kiinaa hallitsevan kommunistisen puolueen tekemä täyskäännös suhteessaan Kiinan menneisyyteen.

Äärimmäisen maolaisuuden vuosina Kiinan kulttuuri ja älyllinen traditio – erityisesti kungfutselaisuus – nähtiin taantumuksellisenä ja ”feodaalisena”. Pahimmillaan, kulttuurivallankumouksen aikaan 1960-luvun lopulla Kiinan kulttuuriperintöä tuhoettiin peräti fyysisestikin, kun maolaisuudesta villiintyneet nuorisoujoukot liikkuivat rajoittamattomasti kaikkialla Kiinassa. Maon kuoltua vuonna 1976 Kiinan johto ryhtyi varovaisesti luopumaan maolaisesta ideologiasta ja 1980-luvulta lähtien kiinalaisen älymystön kiinnostus alkoi kääntyä hitaasti mutta peruuttamattomasti maan omaan historiaan ja ajattelutraditioon. Eräänlaisina käännekohtina voidaan pitää kiinalaisen kulttuurin akatemian perustamista vuonna 1984 ja Kungfutsen tutkimusinstituutin perustamista heti seuraavana vuonna. Vuoden 1989 Tiananmenin aukion mielenosoitusten kukistamisen jälkeen trendi vain kiihtyi, sillä Kiinan perinteinen oppi nähtiin oivana tukena nationalismille mutta myös hyvänä vastalääkkeenä länsimaisen ideologian leviämislle, niin kutsutulle ”hiljaiselle vallankumoukselle”. (Brady 2012)

Nykypäivänä ”Kiinan loisteliaan kulttuuriperinnön” vaalimista pidetään jo suorastaan kansallisena velvollisuutena ja valtion päämiehet presidenttiä myöten näyttävät itse esimerkkiä viljellen puheissaan anekdootteja ja sitaatteja klassisten ajattelijoiden teoksista. Erityisesti kungfutselaisuudesta nousevat käsitteet, kuten ”harmonia”, ”ihmisyys” tai ”hyveellisyys” ovat muodissa Kiinan nykyhallinnon puhe- ja kirjallisuudessa, jolle Valerie Niquet on kehittänyt kokonaan uuden nimityksen, ”konfu-puhe” (*confu talk*). Konfu-puhe on retoriikkaa, jossa aiemmin ristiriitaiset kungfutselaisuuden teemat ja ”kiinalaistyyppinen sosialismi” elävät nyt sulassa sovussa rinnakkain. (Niquet 2012)

Perinteisen opin villitystä vasten ei ole lainkaan yllättävää, että kommunistinen puolue on antanut täyden siunauksensa kiinalaistyyppisen maailmanpolitiikan teorian rakentamiselle. Samaan aikaan puolue myös osallistuu ja ohjaa teorioista käytävää keskustelua: Xi Jinping piti keväällä 2016 järjestetyssä filosofisten yhteiskuntatieteiden konferenssissa puheen, jossa hän linjasi, että yhteiskuntatieteellisten teorioiden tulee ammentaa avoimesti Kiinan rikkaasta kulttuuritraditiosta, mutta myös sulautua ”kiinalaistyyppisen sosialismin” ideologiaan. (Renmin Ribao 18.5.2016) Kiinan kommunistisen puolueen pää-äänenkannattajan, *Kansan päivälehd*en sivuilla keskusjohto puolestaan toistuvasti määrittelee varsin *orwellilaiseen* tapaan, mitä mikäkin käsite oikeasti tarkoittaa ja kuinka sitä tulisi käyttää keskustelussa; luonnollisesti käsitelmäärittelyissä painavat erityisesti presidentti Xin esittämät linjaukset.

Keskushallitus pyrkii siis väliintuloillaan rajamaan ja ohjailemaan akateemista keskustelua halumaansa suuntaan, mutta se kontrolloi tutkimuksen päämääriä myös suoremmin toimin, esimerkiksi hallinnoimalla rahoitusta. Toisaalta, rajoituksistaan huolimatta Kiinan maailmanpoliittinen keskusteluympäristö on suhteellisen vapaa, kunhan osanottajat muistavat pitäytyä teoreettisissa ja abstraktissa sfääriissään. Keskustelun täydellinen kontrolloiminen ei ole edes keskushallituksen intresseissä, sillä Kiinan poliittinen johto tarvitsee yhä enemmän älymystönsä panosta sekä monimutkaistuvan kansainvälisen järjestelmän analysointiin että myös politiikkalinjauksen laadintaan. Jälkimmäisestä roolista tunnettuina esimerkkinä mainitaan usein Zheng Bijianin johtaman ajatushautomon antama panos Kiinan virallisen ”rauhanomaisen kehityksen” ulkopoliittikan laatimiseen. (ks. Glaser ja Medeiros 2007) Poliittikan teoreetikoiden ja toimeenpanijoiden vaikutukset kulkevat siis molempiin suuntiin, ja on tuskin täyttä yhteensattumaa, että esimerkiksi Zhao Tingyangin lanseeraama *tianxia*-teoria (ks. alempana) ilmaantui keskusteluun samoihin aikoihin, kun silloinen presidentti Hu Jintao ilmoitti Kiinan tavoittelevan ”harmonista maailmaa”.

Qinghua-yliopiston professori Qin Yaqing esittää, että maailmanpolitiikan teoriat ovat tieteenfilosofi Imre Lakatosin ajatuksen mukaisesti ”tutkimusohjelmia”, joilla on oma ”kova ytimensä” (*hard core*). Kova ydin tarkoittaa maailmanpolitiikan kontekstissa pääongelmaa, johon haetaan ratkaisua, ja joka siten määrittää vahvasti teoreettista kehitystyötä.

Kova ydin tai pääongelma pohjautuu aina teoriaa laativan tahon omaan historialliseen ja kulttuuriseen taustaan, joten Qinin mukaan maailmanpolitiikan teoriat ovat vahvasti kulttuurisidonnaisia. Esimerkiksi Yhdysvaltain maailmanpoliittisen tutkimusohjelman kovan ytimen on muodostanut valtakampailu Neuvostoliiton kanssa ja se kuinka Yhdysvallat voi säilyttää hegemonisen valta-asemansa. Näin myös Yhdysvaltain tutkimusohjelma on rakentunut maailmanpolitiikan realistisen, erityisesti neorealistenten tulkinnan ympärille. (Qin 2006)

Eurooppalaisen maailmanpolitiikan tutkimuksen pääongelmana on Qinin mukaan puolestaan ollut toistuvien tuhoisien suursotien riivaaman Euroopan rauhoittaminen yhteistoiminnalla. Tämän taustan vuoksi eurooppalainen tutkimusohjelma painottaa ”kansainvälisen yhteiskunnan” ja sen normien ja instituutioiden merkitystä realistisen voimatasapainon sijaan. (Qin 2006)

Nousevan Kiinan keskeisimpänä ongelmana ja Kiinan maailmanpoliittisen tutkimusongelman kovan ytimenä Qin pitää sitä, kuinka Kiina saadaan integroitua kansainväliseen järjestelmään rauhanomaisesti. Tämän perimmäisen kysymyksen ympärille rakentuvat siis myös Kiinassa orastavat maailmanpolitiikan teoriat. (Qin 2006) Qin ja useimmat muut jakavat Kiinassa kehittyvät maailmanpolitiikan teoriat kolmeen tärkeimpään teoriaperheeseen:

1. Qinin itsensä edustama ”relaatioteoria”
2. Yan Xuetongin johtama ”Qinghuan koulukunta”
3. *Tianxia*-teoria

Nämä pääsuuntaukset ovat herättäneet eniten keskustelua Kiinan lisäksi myös ulkomailla ja niitä voidaan syystä pitää kiinalaistyyppisen maailmanpolitiikan teorian potentiaalisimpina ehdokkaina. Seuraavaksi tarkastelemme lähemmin Yanin edustamaa ”Qinghuan koulukuntaa” sekä *tianxia*-teoriaa.

Qinghuan koulukunta ja moraalinen realismi

Kiinan kenties tunnetuin maailmanpolitiikan tutkija, Qinghua-yliopiston professori Yan Xuetong kuuluu ensimmäiseen sukupolveen kiinalaisia maailmanpolitiikan tutkijoita, jotka pääsivät opiskelemaan yliopistojen avauduttua vuosien tauon jälkeen uudelleen, kun kulttuurivallankumous päättyi 1970-luvun lopulla. Samaan aikaan aloitettu ”uudistumisen

ja avautumisen” kausi avasi kiinalaisille opiskelijoille ovet myös ulkomaille ja kansainvälisiin huippuyliopistoihin. (White 2013)

Kalifornian yliopistosta tohtoriksi valmistunut Yan kannattaa omien sanojensa mukaan ”tieteellistä objektivismia”. Poliitikantutkimus on hänelle siis tiedettä, joka ei voi olla luonteeltaan kiinalaista sen enempiä kuin amerikkalaistakaan. Yanin tavoitteena ei siis ole luoda erityistä maailmanpolitiikan ”kiinalaista koulukuntaa”, ja hän uskoo maailmanpolitiikan realistisen perinteen olevan lähimpänä tieteellisyyden ihannetta. Yan kokee omaksi tehtäväkseen pareminkin vahvistaa ja tukea realistista teoriaa Kiinan historian ja kiinalaisen filosofian tarjoamalla aineksella.

Yan, sekä hänen ympärilleen kokoontunut ”Qinghuan koulukunta” on syventynyt tutkimaan Kiinan keisarikuntaa edeltävän ajan historiaa ja poliittista ajattelua.³ Ennen Kiinan ensimmäisen keisarikunnan, Qin-dynastian, perustamista vuonna 221 eaa. Kiina oli jakautunut pienempiin, keskenään kamppaileviin läänitysvaltioihin. Tällä ”taistelevien valtioiden aikakaudella” poliittisen filosofian ja strategian kaltaiset opinalat kukoistivat, ja aikakautta on kutsuttu kuvaavasti myös ”sadan koulukunnan kilvoitteluksi”. Läänitysvaltioiden väliset juonittelut, diplomaattiset kanssakäymiset ja liittoumat tarjoavat myös empiirisessä mielessä hyvin mielenkiintoisen, mutta harvoin käytetyn aineistokannan maailmanpolitiikan teorian kehittämiseen. (Yan 2013a)

Yan uskoo ”tieteellisen objektivisminsa” nimessä, että maailmanpolitiikan lainalaisuudet kuten voimatasapaino ja kansainvälisen järjestelmän anarkkinen luonne nousevat ihmisluonnon syvimmistä peloista ja vaistoista, jotka ovat säilyneet muuttumattomina läpi vuosituhsien. Siten myös politiikan perimmäinen luonne on ajaton ja niinpä sadan koulukunnan filosofit, Machiavelli ja Mearsheimer puhuvat käytännössä samoista asioista. Tutkimuksissaan Yan lajittelee taistelevien valtioiden aikakauden filosofeja nykyaikaisiin kategorioihin ilman häivääkään historismista: hän pitää esimerkiksi Kungfutsea (551–479 eaa.) liberaalina institutionalistina, kun taas Xunzi (n. 313–338 eaa) ja Han Fei (n. 280–233 eaa.) ovat hänestä ilmiselviä realisteja. Samaan tapaan Yan rinnastaa varsin heppoisesti taistelevien valtioiden aikakauden läänitysvaltiot nykypäivän kansallisvaltioihin, ja näiden läänitysvaltioiden välisen dynamiikan nykypäivän kansainväliseen järjestelmään. (Yan, 2009)

Syvällisimmin Yan on perehtynyt Xunzin poliittiseen filosofiaan. Xunzi on yksi kungfutselaisuuden keskeisimmistä ajattelijoina ja tärkeimmistä kehittäjistä heti Kungfutsea itsensä jälkeen. Kungfutselaisessa ajattelussa on karkeasti yksinkertaistettuna ihanteena hierarkkinen yhteiskunta, jota johtaa moraalisesti edistyksellinen kuningas ja jossa yhteiskunnan kaikilla hierarkiatasoilla tiedostetaan oman aseman lisäksi myös oma vastuu. (ks. Kallio 2014) Nämä periaatteet ovat lähtökohtana myös Xunzin ajattelussa, mutta hän laajentaa ne yksilötasolta koskemaan aikansa läänitysvaltioiden välisiä suhteita.

Yanin Xunzin tulkinnan mukaan läänitysvaltioidenvälisen järjestelmän luonne perustuu järjestelmän voimakkaimpien valtioiden olemuksiin. Valtiot ovat puolestaan aina johtajiensa kaltaisia, joten valtioidenvälisen järjestelmän luonne palautuu viime kädessä järjestelmän mahtavimman valtion johtajaan ja sen eettiseen luonteeseen. Xunzi jakaa valtion ja valtioidenvälisen järjestelmän luonteet kolmeen kategoriaan: tyranni, hegemoni ja ”inhimillinen auktoriteetti”.

Tyrannia on vaihtoehtoista keinoja ja ei-toivottu, sillä tyrannin valta järjestelmässä perustuu puhtaasti raakaan sotilaalliseen ylivaltaan. Tyranni toimii mielivaltaisesti materiaalistien intressiensä vietävänä, eikä sillä ei ole siten lainkaan luotettavia liittolaisia tai ystäviä. Tyrannin johtama valtioidenvälinen järjestelmä ei ole sekään ikinä vakaalla pohjalla, vaan odottaa joka hetki romahtamistaan. (Yan 2013b, 89–91)

Seuraavaksi huonoin vaihtoehto on hegemonia, joka ei toimi täysin ennalta arvaamattomasti, eikä hegemoni luota auktoriteetissaan ainoastaan raakaan voimaan. Päinvastoin, hegemoni saattaa retoriikassaan esittää olevansa peräti hyvyyden asialla. Hegemonisessa valtioidenvälisessä järjestelmässä normaali ja kunnioitetaan jotenkuten ja hegemoniin luotetaan siinä määrin, että sillä on useita liittolaisia. Hegemoninen järjestelmä on siten huomattavasti tyranniaa vakaampi, joskin sielläkin sattuu toistuvia konflikteja, sillä hegemonilla ei ole koskaan kaikkien valtioiden varauksetonta kannatusta ja kunnioitusta. (Emt. 84–91)

Kaikista optimaalisin vaihtoehto on Yanin Xunzin luennan mukaan valtioidenvälinen järjestelmä, joka on keskittynyt ”inhimillisen auktoriteetin” ympärille. Inhimillisen auktoriteetin luotsaama valtio loistaa moraalisella ylivoimallaan keräten sekä muiden valtioiden luottamuksen että myös ihailun ja kunnioit-

tuksen, ja siten sen ympärille rakentunut valtioidenvälinen järjestelmäkin toimii oikeudenmukaisesti, yhteisiä normistoja ja säännöstöjä mukaillen. Inhimilliseen auktoriteettiin perustuvan valtion ei tarvitse olla pinta-alaltaan tai väestöltään suuri, eikä se tavoittele laajentumista tai muiden alistamista. Sen ei tarvitse, koska sillä ei ole vihollisia, vaan päinvastoin, se paremminkin vetää luonnostaan puoleensa maailman viisaimmat ja innovatiivisimmat ihmiset. (Emt. 87–88)

Inhimilliseksi auktoriteetiksi kohotaan kehittämällä taloudellisen, sotilaallisen ja poliittisen vallan yhdistelmää, ”kokonaisvaltaista kansallista voimaa” (*Comprehensive national power*). Vallan elementeistä poliittinen valta on merkittävin, sillä Yanin mukaan sotilaallinen ja taloudellinen valta ovat vain *valtaresursseja*, jotka vasta poliittinen valta saa todella liikkeelle. Yan kääntää siis yleisesti hyväksytyt käsitykset talouden suurimmasta merkityksestä päällelleen. Esimerkiksi Paul Kennedyn järkälemäisen historiategoksen, *The Rise and Fall of Great Powers*, keskeisin argumentti oli että, suurvallat romahtavat vasta kun niiden taloudellinen pohja ei enää kykene kannattelemaan laajaksi levittäytyneitä sotilaallis-poliittisia intressejä.

Yan näkee suurvaltojen nousun ja tuhon perustuvan ensisijassa poliittiseen valtaan, minkä johdosta hän esittää vastaesimerkinä Neuvostoliiton romahduksen tapahtuneen juuri sen sisä- ja ulkopolitiittisen heikkouden seurauksena. Neuvostoliitto oli vielä 1980-luvun lopullakin sekä taloudellisesti että sotilaallisesti maailman toiseksi merkittävin supervalta. Sen poliittinen valta oli kuitenkin hyvin heikko, mikä teki siitä myös heikon kokonaisvaltaisen kansallisen voiman mittareilla. Neuvostoliitto ja sen koko mahtava liittolaisjärjestelmä luhistui yhdessä nopeassa rysähdyksessä, koska se ei kehittänyt valtaansa kokonaisvaltaisesti. (Yan 2013b, 78–79)

Yhdysvallat on puolestaan Yanin arvion mukaan säilyttänyt sotilaalliset ja taloudelliset *valtaresurssinsa*, mutta sen sisä- ja ulkopolitiittinen valta kokivat merkittävän kolauksen George W. Bushin unilateraalisen politiikan vuosina. Liittoutumien – erityisesti läntisten – usko ja luottamus olivat koetuksilla varsinkin Irakin vuoden 2003 sodan jälkiselvittelyissä, mikä on rajoittanut Yhdysvaltojen kykyä mobilisoida ystäviään suunnitelmiansa taakse entiseen tapaan. (Yan 2013b, 101)

Näistä muinaisen Kiinan filosofisista aineksista rakentuvaa teoriaansa Yan kutsuu ”moraaliseksi rea-

lismiksi”. Sen perusajatuksen mukaan valtioiden eettinen luonne vaikuttaa huomattavasti niiden valta-asemaan ja käyttäytymiseen toisin kuin neorealismissa, jossa järjestelmä ikään kuin pakottaa kaikki valtiot toimimaan voimatasapainon logiikan mukaisesti. Tästä seuraa, että Kiinankaan ei tule alistua passiivisesti vallitsevan kansainvälisen järjestelmän viettäväksi, vaan päinvastoin, Kiinan tulee lähteä muovaamaan sitä paremmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi. Yanin mukaan Kiinan ei tule seurata perinteistä historiallista kehityskulkua ja nousta kilpailevaksi hegemoniksi; maailma muuttuisi silloin kahden hegemonisen järjestelmän taistelulentäksi, mikä veisi ihmiskunnan vain uuteen kylmään sotaan. Toisaalta Kiina ei voi myöskään korvata Yhdysvaltojen hegemoniaa omalla hegemoniallaan, koska kansainvälisen järjestelmän luonne ei silloin muuttuisi paremmaksi. Niinpä Yan asettaa Kiinan tavoitteeksi, ei vähempää, kuin inhimillisen auktoriteetin aseman saavuttamisen. (Yan 2013a, 204)

Moraalisen realismin teoria on jännittävästä ”kiinalaisesta” ulottuvuudestaan huolimatta varsin ohut. Lähempi tarkastelu paljastaa sen morgenthaulaiseksi, klassiseksi realismiksi, johon on sekoitettu pehmeän vallan (*soft power*) käsitettä. Yanin ”ylihistoriallista” ja positivistista metodologiaa voi myös pitää perin kyseenalaisena: käytännössä Yan soveltaa täysin erilaisissa historiallisissa konteksteissa esiintyviä ajatuksia ristiin; niin nykypäivän maailmanpolitiikan teorian käsitteitä muinaiseen Kiinaan, kuin muinaisen kiinalaisen filosofian ideoita nykypäivän jälkietolliseen maailmaan. Teoreettista heppoisuutta ja metodologisia ongelmakohtia olennaisempaa onkin nähdä ”moraalisen realismin” normatiivinen ulottuvuus, sillä Yan on ollut yksi Kiinan äänekkäimmistä tutkijoista, jotka ovat kehottaneet Kiinan johtoa luopumaan pitkään vallinneesta ”matalan profiilin” strategiasta ja siirtymään kohti aktiivisempaa ja rohkeampaa ulkopolitiikkaa.

Tianxia-teoria – kiinalaista kosmopolitismia

Kiinalaisen maailmanpolitiittisen teoretisoinnin luopaavin ja epäilemättä omaperäisin aloite on *tianxian* käsitteen ympärille rakentunut keskustelu ja teoretisointi, joka sijoittuu varsinaisen maailmanpolitiikan tutkimuksen sijaan paremminkin poliittisen filosofian alueelle. Päinvastoin kuin Yan Xuetingin johta-

ma Qinghuan koulukunta, joka uskoo kansainvälisen politiikan ylihistoriallisten lainalaisuuksien vallinneen järkkymättöminä kaikkialla ja kaikkina aikoina, tianxia-teoreetikot esittävät Kiinan historiallisen kokemuksen uniikkina ja erityislaatuisena. Teoreetikoiden mukaan Itä-Aasiassa vallinneen, Kiinan johtaman tribuuttijärjestelmän historiaan ja filosofiseen perustaan tulisi perehtyä syvällisemmin ja niistä tulisi ammentaa myös nykypäivän maailmanpolitiikan teorian rakennukseen.

Tianxia-teoria nousi julkisuuteen vuonna 2005 Kiinan yhteiskuntatieteiden akatemian tutkijan, Zhao Tingyangin julkaistua laajaa keskustelua herättäneen teoksensa *Tianxia System: An Introduction to the Philosophy of a World Institution* (天下体系: 世界制度哲学导论). Zhaon näkemykset muodostavat tianxia-teoretisoinnin ytimen, jonka ympärillä keskustelua on käyty hyvin erilaisista lähtökohdista. Länsimaisessa keskustelussa viitataan kuitenkin pääasiassa Zhaon esittämiin ajatuksiin ja siten ne kannattaa ottaa myös tässä katsauksessa lähemmän tarkastelun alaisiksi.

Zhaon tianxia-teoria pohjautuu hyvin idealisoituun näkemykseen Kiinan läntisen Zhou-dynastian (1046–771 eaa.) aikaisesta poliittisesta järjestelmästä, hieman keskiajan Euroopan feodalismia muistuttavasta *fengjian*-järjestelmästä, jossa Zhoun valtakunta oli jaettu useampiin pieniin läänitysvaltioihin. Zhoun hovi toimi tämän järjestelmän keskuksena, jolle sen ympärille rakentuneet läänitysvaltiot vannotivat uskollisuutta, mutta jotka saivat olla sisäpolitiikassaan pitkälti autonomisia. Zhoun hovi toimi eräänlaisena ”erotuomarina” valtioiden välisissä kiistoissa, mutta huolehti myös koko järjestelmän turvallisuudesta. Sen vastuulla oli esimerkiksi mobilisoida sotaretkiä joko järjestelmää vastaan kapinoivaa läänitysvaltiota, tai dynastiaa uhkaavia vihamielisiä heimoja vastaan. (ks. Shaughnessy 1999)

Kiinan kielen käsite, *tianxia* (天下, suom. ”kaikki taivaan alla”) viittasi alun perin tähän maailmaan, jonka ajateltiin olevan kiinalaisessa poliittisessä kosmologiassa Zhoun kuninkaan, ”taivaan pojan” (天子, *tianzi*) valtapiiriä. Vaikka Zhou-dynastian poliittinen arvovalta romahti jo 770-luvulla eaa., sen visioima tianxia-kosmologia jäi voimaan ja säilyi keisarillisten dynastioiden maailmankuvana aina 1800-luvun loppuun saakka. Tianxia-maailmankuva toimi myös tribuuttijärjestelmän teoreettisena perustana. 1800-luvulla sotilaallisesti ylivoimaiset länsimaiset imperialistit kuitenkin pakottivat Kiinan

adaptoitumaan tianxian sijaan ”maailman” (世界, *shijie*) käsitteeseen; sen sijaan, että Kiina oli koko taivaanallisen maailman keskus, se olikin vain yksi kansallisvaltio muiden joukossa. (Dreyer 2015, 1019–1021)

Zhao esittää kaivaneensa unohduksiin vajonneen tianxian käsitteen esiin ja uskoo sen ratkaisevan useita nyky maailman ongelmia. Hänen romantisoitun näkemyksensä mukaan läntisen Zhoun tianxia oli yhtenäinen kulttuurialue, jolla ei ollut ulkoisia rajoja, eikä varsinaista keskitettyä ideologiaa. Monenlaiset kulttuurit, uskonnot ja hallintojärjestelmät yhtyivät siis tianxiassa toisiinsa kuin risteävät joet, eikä tianxiaan syntynyt erilaisuutta, toiseutta tai vääräoppisuutta. Kokonaisuutta hallinnoivan Zhou-dynastian ydinkäsite oli *harmonia*, ja ”harmoninen erilaisuus” oli parempi, kuin pakotettu ja tukahduttettu yhtenäisyys. Zhaon mukaan tianxia olikin tarkoitettu kaikille silloisen Kiinan heimoille ja valtioille. Se piti sisällään kaiken, eikä rajannut ketään ulkopuolelleen. Samalla se pyrki kaikkien jäseniensä tasa-arvoiseen kohteluun ja kollektiiviseen hyvinvoinnin jakamiseen. (Zhao 2010)

Tämän läntisen Zhou-dynastian aikaisen järjestelmän, tai paremminkin siitä rakentamansa idealisaation, Zhao asettaa vasten nykyaikaista, kansallisvaltioihin ja niiden välisiin rajoihin perustuvaa kansainvälistä järjestelmää. Vaikka nykypäivän westfalialainen kansainvälinen järjestelmä muodostaakin maantieteellisesti koherentin kokonaisuuden, se ei ole Zhaon mukaan edellä kuvaillun, kiinalaisen kosmologian mukainen maailma käsitteen psykologisessa merkityksessä, sillä tianxia vaatii kaikkien ihmisten hyväksynnän ja siunauksen. (Zhao 2009, 8–9)

Nykypäivän kansainvälinen järjestelmä ei ole universaalisti hyväksytty, eikä se suvaitse erilaisuutta ja monimuotoisuutta samaan tapaan kuin Zhou-dynastian aikainen tianxia. Zhao kritisoi vahvasti nykyjärjestelmää, jossa Yhdysvallat ja muut länsimaat yrittävät pakottaa omat ideologiset valintansa esimerkiksi demokratiasta ja ihmisoikeuksista muun maailman ylle, hyväksyen moninaisuuden vain hammas purren.

Nykyaikaisesta ”kansainvälisyydestä” on Zhaon mukaan kyettävä siirtymään tianxian kaltaiseen ”maailmaan”; yhtenäiseen ja universaaliin järjestelmään, jonka säännöt ja instituutiot kaikki hyväksyvät. Kuten Zhou-dynastian aikaisessa tianxiassa, myös tässä maailmanjärjestelmässä olisi luonnollisesti

keskus, jolla olisi mandaatti valvoa harmonian säilymistä. Nykypäivän kansainvälisen järjestelmän heikkona ja tehottomana ”keskuksena” on Yhdistyneet kansakunnat (YK), jota Zhao pitää paremminkin valtioiden ”poliittisena kauppapaikkana”. Jo Yhdistyneiden kansakuntien nimi antaa itsessään ymmärtää, että järjestö ajaa koko maailman asioiden sijaan vain kansakuntien asiaa ja ylläpitää siten kansallisvaltioiden välistä, eroja ja vastakkainasetteluja tukevaa järjestelmää. Zhaon vertauksen mukaan YK, joskin demokraattinen, on kuin antiikin kreikkalaisen demokratiakeskustelun tyyssija, *agora*, ilman *polistaan*, eli yhteistä kokonaisuutta, jonka nimeen kaikki vannoisivat. (Zhao 2009, 16–17)

Uudessa tianxiassa Zhoun hovin aseman korvaksi epämääräinen ”maailmaninstituutio”, jonka olisi kuitenkin aina nautittava kansalaisten luottamusta samaan tapaan kuin Zhoun kuninkaan tuli olla vastuullinen alamaailleen. Zhao ei missään kohden esitä että uuden tianxian keskuksen tulisi sijaita Pekingissä, mutta tällaista tulkintaa on vaikea olla välttämättä.

Pohjimmiltaan Zhao Tingyangin utopistisen vision tianxiasta voi nähdä lännessä varsin pitkän historian omaavan kosmopolitanismin ajattelutradition kiinalaisena varianttina. Teoriaa on kritisoitu voimallisesti sekä Kiinassa että lännessä. Yhden Kiinan tunnetuimmista aatehistorioitsijoista, Ge Zhaoguangin mukaan Zhao – ja muut tianxiasta unelmoivat – ovat tulkinneet historiaa tietoisesti väärin, eikä Kiinan menneisyydestä ole löydettävissä mitään tianxian kaltaista järjestelmää. (Ge 2015) Länsimaisessa kritiikissä William Callahan näkee tianxian puolestaan uuden kiinalaisen nationalismien ilmentymänä. (Callahan 2008)

Kritiikistä huolimatta keskustelu tianxian käsitteen ympärillä käy vilkkaana ja tulkinnat ovat mitä moninaisempia alkaen esimerkiksi uskungefutselaisesta versiosta (ks. Sheng 2013) ja kansainvälisen poliittisen taloustieteen näkökulmasta (Bao 2016). Shanghaissa toimivat Xu Jilin ja Liu Qing ovat kritisoineet Zhaon keskusjohdettua teoriaa Callahanin tapaan liian nationalistiseksi ja ehdottavat sen tilalle liberaalimpaa vaihtoehtoa, ”uus-tianxialaisuutta” (新天下主义, *xin tianxiazhuayi*) tai ”uus-kosmopolitanismia” (新世界主义, *xin shijiezhuyi*). (Xu 2015)

Zhao korostaa ymmärtävänsä itsekin tianxian utopistisuuden. Tianxia on lähinnä filosofinen konstruktio, eikä Zhaolla filosofina ole edes kompetenssia

arvioida sitä, miten se toteutettaisiin käytännössä. Tianxian kaltainen ”mielikuvituksellinen poliittinen ajattelu” herättää kuitenkin aina ajatuksia ja keskustelua, mikä heijastuu väistämättä myös ”todellisen politiikan” ratkaisuihin. (Zhao 2010)

Lopuksi

Tämän lyhyen katsauksen valossa voitaneen todeta, että kiinalaisen maailmanpolitiikan teorian rakennustyö on vielä toistaiseksi hyvin varhaisessa kehitysvaiheessaan. Teorian tärkeimmät edustajat, ”moraalinen realismi” ja *tianxia*-teoria, ovat filosofisina rakennelmina varsin kevyitä, ja löytävät huomattavasti pidemmälle kehitetyt ja käsitteellistetyt version- ja länsimaisesta ajattelusta.

Kiinalaisen teoriakeskustelun seuraaminen on kuitenkin hyödyllistä, sillä teoriat ja niiden ympärillä käyty debatti valaisevat hyvin mielenkiintoisella ja omalaatuisella tavallaan Kiinassa vallitsevaa poliittista maailmankuvaa, jossa Kiina kokee moraalisesti velvollisuudekseen korvata länsimaiden taantuvan hegemonian paremmalla ja oikeudenmukaisemmalla kansainvälisellä järjestelmällä. Kiinalaisen älymystön ja Kiinan poliittisen eliitin välisen tiiviin kanssakäymisen vuoksi laajaa keskustelua herättäneet teoriat ja erityisesti niiden normatiiviset ulottuvuudet valaisevat epäilemättä myös Kiinan ”virallisen” ulkopoliittisen linjan piirteitä, joita keskushallinnon lausunnot ja asiakirjat eivät juurikaan avaa.

Katsaus on ilmestynyt aiemmin laajemmassa muodossa Maanpuolustuskorkeakoulun *Työpapereita*-julkaisusarjassa.

VIITTEET

¹ ”Maailmanpolitiikan teoria” käsitetään tässä artikkelissa väljästi, kattamaan monimuotoista, poikkiteollistakin teoretisointia, joka pyrkii tulkitsemaan kansainvälisiä ilmiöitä. Se ei siis viittaa ainoastaan kansainvälisten suhteiden oppialan (*International Relations*) teoriaan.

² ”Theory is always for someone and for some purpose” (Cox 1986).

³ Princeton University Press on julkaissut Yanin esseitä myös englanniksi kokoelmassa *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*.

LÄHTEET

- Acharya, Amitav ja Buzan, Barry. 2009. *Non-Western international relations theory: perspectives on and beyond Asia*. Lontoo: Routledge.
- Bao, Jianyun. 2016. Lun gongong tianxiazhuyi: gainian tixi yu lilun kuangjia. *Tianfu Xinlun* no. 5.
- Brady, Anne-Marie. 2012. State confucianism, Chineseness, and tradition in CCP propaganda. Teoksessa Anne-Marie Brady (toim.), *China's thought management*. New York: Routledge, 57–76.
- Buzan, Barry ja Little, Richard. 2000. *International systems in world history*. New York: Oxford University Press.
- Callahan, William. 2008. Chinese visions of world order: post-hegemonic or a new hegemony? *International Studies Review* 10, 749–761.
- Chan, Steve. 2008. *China, The U.S. and the power transition theory: a critique*. Lontoo: Routledge.
- Cheng, Yawen ja Wang, Yiwei. 2015. *Tianming – yige xin lingda-oxing guojia de dansheng*. Peking: Qunyan Chubanshe.
- Cox, Robert W. 1986. Social forces, states and world orders. Teoksessa Robert O. Keohane (toim.), *Neorealism and its Critics*. New York: Columbia University Press, 204–254.
- Dreyer, June Teufel. 2015. The ‘tianxia trope’: will China change the international system? *Journal of Contemporary China* vol. 24, no. 96, 1015–1031.
- Ge, Zhaoguang. 2015. Dui ‘tianxia’ de xiangxiang: yige wutuobang xiangxiang beihou de zhengzhi, sixiang yu xueshu. *Aisixiang* <http://www.aisixiang.com/data/92884.html>. Viitattu 11.10.2016.
- Glaser, Bonnie S. ja Medeiros, Evan S. 2007. The changing ecology of foreign policy-making in China: the ascension and demise of the theory of ‘peaceful rise’. *The China Quarterly* no. 190, 91–310.
- Hui, Victoria Tin-bor. 2005. *War and state formation in ancient china and early modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kallio, Jyrki. 2014. *Mestari Kongin keskustelut*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kang, David. 2010. *East Asia before the west: five centuries of trade and tribute*. New York: Columbia University Press.
- Mearsheimer, John J. 2014. Can China rise peacefully? *National Interest*. <http://nationalinterest.org/commentary/can-china-rise-peacefully-10204>. Viitattu 4.8.2016.
- Niquet, Valerie. 2012. ”Confu Talk”: the use of Confucian concepts in contemporary Chinese Foreign Policy. Teoksessa Anne-Marie Brady (toim.), *China's thought management*. New York: Routledge, 76–90.
- Qin, Yaqing. 2006. Guoji guanxi lilun zhongguo xuapai shengcheng de keneng he biran. *Aisixiang*. <http://www.aisixiang.com/data/9329.html>. Viitattu 11.10.2016.
- Qin, Yaqing. 2009. Why there is no chinese international relations theory. Teoksessa Amitav Acharyan ja Barry Buzan (toim.), *Non-western international relations theory: perspectives on and beyond Asia*. Lontoo: Routledge, 26–51.
- Renmin Ribao* 18.5.2016. Xi Jinping zhuchi zhaokai zhaxue shehui kexue gongzuo zuotanhui qiangdiao
- Shaughnessy, Edward L. 1999. Western Zhou history. Teoksessa Edward L. Shaughnessy, (toim.), *Cambridge history of ancient China*. Cambridge: Cambridge University Press, 292–351.
- Sheng, Hong. 2013. Tianxia wenming: lun rujiade guoji zhengzhi yuanye. *Aisixiang*. <http://www.aisixiang.com/data/70000.html>. Viitattu 24.10.2016.
- White, Lynn T. III. 2013. Chinese political studies: overview of the state of the field. Teoksessa Suijian Guo (toim.), *Political science and Chinese political studies: state of the field*. Lontoo: Springer, 11–37.
- Xu, Jilin (toim.). 2015. *Xin tianxia zhuyi*. Shanghai: Shanghai Renmin Chubanshe.
- Yan, Xuetong. 2009. Xianqin guojiajian zhengzhi sixiang de yitong jiqi qishi. *Zhongguo Shehui Kexue* vol 3.
- Yan, Xuetong. 2013a. “Pre-Qin philosophy and China’s rise today”. Teoksessa Xuetong Yan (toim.), *Ancient chinese thought, modern chinese power*. Princeton: Princeton University Press, 199–223.
- Yan, Xuetong. 2013b. Xunzi’s interstate philosophy. Teoksessa Xuetong Yan (toim.), *Ancient Chinese thought, modern Chinese power*. Princeton: Princeton University Press, 70–107.
- Ye, Zicheng. 2013. Buke qingshi Zhongguo chuantong waijiao sixiang. *Jindai Zhongguo Yanjiu*. <http://jds.cass.cn/Item/23713.aspx>. Viitattu 20.10.2016.
- Zhang, Weiwei. 2012. *Zhongguo chudong: bainian shiye xia de guancha yu sikao*. Shanghai: Shiji Chuban.
- Zhao, Tingyang. 2009. A political world philosophy in terms of all-under-heaven (tian-xia). *Diogenes* 221, 5–18.
- Zhao, Tingyang. 2010. Tianxia tixide xiandai qishi. *Wenhua zongheng*. <http://www.21bcr.com/a/zazhiwenzhang/2010nian disanqi/2010/0612/847.html>. Viitattu 30.10.2015.
- Zhao, Tingyang. 2011. *Tianxia tixi: shijie zhidu zhaxue daolun*. Peking: Renmin Daxue Chubanshe.